

De kracht van verbeelding

VERWONDERING MET DRAMA EN POPPENSPEL

Verbeelding heeft iets magisch: zet in de onderbouw een handpop op je hand en de aandacht van de kinderen ben je gegarandeerd kwijt; moeiteloos overgenomen door de pop die de kinderen meeneemt in een andere wereld. Ook dramatische werkvormen kunnen onverwacht waardevolle momenten opleveren. Kinderen verbeelden, bewegen, beleven en... onthouden. Opeens valt het kwartje wél! Spelen is leren met veel plezier. Ingrediënten voor elke groep? Jazeker!

Verwondering is een terugkerend element tijdens dramalessen. Het boort andere talenten van kinderen aan. Jay, die voor school weinig enthousiasme toont, is als eerste binnen en heeft er zin in: 'Yes, dramales! Lekker niet leren!' Geleerd wordt er echter wel degelijk. De dramalessen op Jay's school zijn er om de woordenschat verder te ontwikkelen. Kinderen als Jay, die het lastig vinden om zich langere tijd te concentreren, blijken daar in een uur dramales opeens geen enkele moeite mee te hebben. Reden temeer om de actieve werkvormen vaker in te zetten, want in elke klas zitten kinderen als Jay. Misschien zijn ze zelfs in de meerderheid, en er ligt in het onderwijs een taak voor ons: meer aanpassen aan de natuurlijke behoefte van kinderen om te spelen en te bewegen. Dat kan, want er zijn mogelijkheden te over.

Woordenschatverrijking met drama

Deze week staat in het teken van het thema 'televisie' en groep 5 leert een

nieuwe dramatische werkvorm: nasynchronisatie. We kennen nasynchronisatie van bijvoorbeeld de Duitse televisie: Engelstalige films zijn ingesproken door Duitse stemacteurs. De kinderen werken in tweetallen en in elk tweetal is er een stemacteur en een spelacteur die samen één personage vormen. De spelacteur speelt zonder spreken, de stemacteur is de stem van de spelacteur. Dat vergt goede samenwerking. Om te oefenen mogen de kinderen doen alsof ze niezen. Het gaat vaak mis en dat leidt tot veel lol. En als het goed getimed is, zie je amper wie van beiden nu eigenlijk de stem doet. De kinderen genieten. Dan komen de woorden aan bod die de afgelopen week behandeld zijn: 'Speel een kok in een kookprogramma. Hij of zij legt aan de kijkers thuis uit hoe je een cake bakt en is *ijverig* aan het werk. We zappen naar een *ijverige* kok.' De meeste kinderen gaan meteen aan de slag; twee kinderen herinneren zich de betekenis van ijverig niet meer. Ze kijken even naar een ander groepje en weten het weer.

door Irma Smegen

‘JONGE KINDEREN ZIJN KAMPIOENEN in creatief denken’

Isabel en Karim worden uitgenodigd om voor de groep te herhalen wat ze speelden. De rest kijkt toe en is publiek. Karim is de spelacteur, heeft een mooie mimiek en beweegt zijn mond duidelijk. Isabels stem lijkt net echt uit zijn mond te komen.

Een jongen met een meisjesstem, het is een mooi tafereel. Na afloop volgt een buiging en het ‘publiek’ geeft applaus. De kijkers geven het tweetal complimenten. Ze benoemen dat de techniek heel goed was: ‘Soms gingen de woorden zelfs precies tegelijk!’ Ook Karims prachtige expressie is opgevallen. Ze vonden de act bovendien grappig, omdat Karim speelde dat er deeg op de grond viel.

‘Kon je zien dat deze kok *ijverig* was?’ Een aantal kinderen weet het goed te benoemen. Het woordenboek wordt er nog even bij gehaald, om te lezen wat de betekenis ook alweer precies was. ‘Als je *ijverig* bent, dan doe je erg je best bij je werk. Je werkt hard en met veel aandacht.’ Dat was gelukt, jazer. Karim was heel ijverig, Isabel trouwens ook en eigenlijk gold dat voor iedereen: een ijverige groep 5.

We zappen met korte oefeningen en steeds andere woorden via een nieuwsuitzending en een voetbalwedstrijd naar Sesamstraat. De kinderen zijn enthousiast en betrokken en de woorden raken hoe langer hoe meer ingebed.

Spelend onthoud je meer

Ik verzorg een gastles op een school voor kinderen van asielzoekers. Er staan begrippen rond kleding en snelheid op het programma. Ik heb kledingstukken meegebracht, benoem het, wijs kleding aan bij de kinderen en speel om het uit te beelden. Zo kunnen ze zich er een beter beeld van vormen.

De kinderen mimen met me mee, dus zonder echte kledingstukken te gebruiken spelen we dat we ons aankleden. Alle kledingstukken passeren de revue. De ene keer zijn we moe en trekken we de sok langzaam aan, de andere keer hebben we haast en gaat de muts heel snel op. Ik leer zelf ook weer een nieuw woord, want ik kende het woord ‘hijab’ voor hoofddoek, maar ‘khimar’ voor een langere hoofddoek nog niet. De kinderen zijn gretig en voor ik het weet flap ik het woord ‘vliegenvlug’ eruit. Niet bepaald een basiswoord, maar vooruit, we doen het: de hele groep doet vliegenvlug de trui uit, want poeh, wat hebben we het warm. Aan het eind van de les vraag ik de woorden die we gespeeld hebben om de beurt nog eens op te noemen en samen mee te spelen: de trui, de sok, het hemd... en dan is Farahnaz: ze komt er even niet op, speelt en... daar is het woord weer: ‘Vliegenvlug!’ Dit voorbeeld laat zien waarom spelend nieuwe woorden leren werkt. Je beweegt, praat en je zintuigen zijn actief. Meerdere delen in de hersenen worden geactiveerd waardoor meer verbindingen gelegd worden en dat wat kinderen leren beter beklijft. Bewegen helpt herinneren; doordat Farahnaz de beweging maakt, schiet het woord haar weer te binnen. De hele groep doet mee, vliegenvlug de denkbeeldige veters strikken en naar huis. De tijd is omgevlogen.

Stevig naar de brugklas

De laatste les in groep 8 staat in het teken van terug- en vooruitblikken. De kinderen gaan ‘beeldhouwen’. Zonder te spreken zetten ze elkaar in een bepaalde houding. Uit die houding en positie moet iets kenmerkends naar voren komen dat de ‘beeldhouders’ later mogen toelichten, altijd positief opbouwend.

Sarai wordt juichend neergezet aan de

zijkant van het lokaal. ‘Sarai is positief en enthousiast. Tegelijk zet ze zichzelf niet vaak in het middelpunt, maar dat mag eigenlijk best meer, Sarai!’ Mooi punt om mee te nemen naar de volgende school.

Jeffrey’s standbeeld is staand, borst vooruit met de armen ontspannen langs het lichaam. Jeffrey was aan het begin van de dramalessen vrij gesloten en onzeker, net als in de klas. Nu heeft hij zich ontplooid tot een waar acteur; hij speelde de sterren van de hemel in de afscheidsvoorstelling. Jeffrey zegt dat hij er zeker mee door wil gaan. Ik vraag hem hoe het gelukt is om steeds beter te acteren. ‘Acteren heeft nou eenmaal oefening nodig, juf. De dramalessen hebben me daarbij geholpen.’ Jeffrey slaat de spijker op z’n kop. Theater maken vergt oefening, en door oefening kunnen kinderen groeien. Het zal me niet verbazen als deze beginoefeningen Jeffrey nog eens tot een groot podium zullen brengen. Een voorbeeld van een talent dat niet tot ontwikkeling was gekomen zonder aandacht voor theater als kunstvak op de basisschool.

Wetenschappelijk onderzoek met handpoppen door kleuters

Op basisschool De Paladijn in Deventer onderzoeken en ontwerpen de kinderen in groep 1 tot en met 4 met poppenspel. Juf Minouche van den Bree heeft van-

daag Uil en Lange Beer meegebracht. Uil heeft veel spullen bij zich want hij wil onderzoeken wat er gebeurt als een rozijn in een glas water valt. Bevlogen en nieuwsgierig als de kinderen zijn, helpen ze Uil bij het onderzoek. Ze stellen vragen, beargumenteren, geven antwoorden en stellen hypothesen: kleuters doen niet onder voor echte wetenschappers. Nadat de rozijn naar de bodem is gezonken, volgt de reflectie. ‘Uil, ik weet waarom. Een rozijn kan niet drijven, die zinkt, want de rozijn is te zwaar.’ Uil begint het te begrijpen. Uil heeft ook een fles met koolzuurwater. Gebeurt nu hetzelfde? De meningen zijn verdeeld. Lange Beer assisteert Uil en doet de rozijn in het water. Verwondering: de rozijn blijft maar heen en weer bewegen! Hoe kan dat? Beide glazen worden nog eens goed vergeleken en er wordt druk overlegd. Als de kleuters ontdekt hebben hoe dat kan (lezers mogen een eigen onderzoek doen), vindt Lange Beer het tijd voor een dans. De kinderen gaan op en neer in het tempo van de bewegende rozijnen, een eigen rozijnendans. Dolle pret in de groep.

De poppen maken dat de kinderen zich inleven in het verhaal. Ze zijn gemotiveerd om Uil te helpen om zo samen tot een oplossing te komen en hebben lol met dansende Lange Beer. De activiteit behelst veel meer dan een simpel proef-

je. Bijkomend voordeel is dat niet de leerkracht, maar de pop de vragen stelt. Retorische vragen blijken demotiverend te zijn, kinderen hebben heus in de gaten dat de leerkracht de antwoorden vaak al kent. En Uil niet, die heeft hulp nodig, dat is logisch.

Het belang van creativiteit

Creativiteit is omgaan met verandering of verschil (Van Heusden, 2010). Poppenspel en drama zijn middelen om dat te ontwikkelen. Creativiteit vraagt om verbeeldingskracht en fantasie en heeft ook te maken met loslaten, fouten durven maken en iets nieuws proberen. Allemaal ingrediënten die tijdens spelen aan bod komen.

In alle lijstjes van 21^e-eeuwse vaardigheden staat creativiteit genoemd. De behoefte aan creativiteit neemt toe omdat kennis en informatie altijd en voor iedereen beschikbaar zijn. Die kennis succesvol kunnen toepassen krijgt daarmee een belangrijkere rol. Als kinderen creatief en flexibel zijn, dan zal ze dat helpen om te gaan met de veranderende wereld doordat ze leren om hier adequaat op te reageren. Creatief denken kan iedereen; hiervoor hoeft je geen kunstenaar te zijn. Creatief denken doen we dagelijks. Het is van die onpraktische hoek op zolder een slimme opbergkast maken of als er bijna niets meer in huis is tóch

een heerlijke maaltijd op tafel zetten (Smegen & Vente, 2015).

Jonge kinderen zijn kampioenen in creatief denken. In ons huidige onderwijsstelsel blijkt het creatief vermogen echter niet te groeien, maar juist af te nemen vanaf het moment dat kinderen naar groep 3 gaan (Van Heusden, 2010). Zal het toeval zijn dat deze afname start op het moment dat de

school schoolser wordt en er meer opdrachten zijn waarbij een antwoord goed of fout is? Creatief vermogen groeit als we dit oefenen en we worden uitgedaagd. Ons schoolprogramma zou er dan ook van doorspekt mogen zijn. Als het ons lukt om kinderen goed te volgen, vaker los te komen van denken in goed of fout, wanneer we ruimte maken voor opdrachten die tot meerdere oplossingen en ontwerpen leiden, we aandacht houden voor de autonomie van elk kind en spelen een vanzelfsprekend onderdeel vormt van elke dag, dan komt er vast een kentering. Ingrediënten voor elke groep? Jazer! ★

Alle lesideeën, activiteiten en foto’s uit dit artikel zijn afkomstig uit de boeken Speel je wijs woordenschat, Speel je wijs (Smegen, 2012 en Smegen, 2014) en Speel je mee in Li La Land (Smegen & Vente, 2015).

IRMA SMEGEN verzorgt trainingen, workshops en lezingen bij Speel je wijs. Ze schreef drie boeken en ontwierp het Fantaseer en Acteurspel. Irma is docent Arts & Culture bij ITEps, de internationale pabo van Stenden. Meer informatie: www.speeljewijs.com

LITERATUUR:

www.pedagogiek.nl/literatuurlijst

FOTOGRAFIE: PIETER BRUIN (L), ROSANNE DUBBELD (R)